

Bijlage HAVO

2010

tijdvak 1

	geschiedenis
tevens oud programma	geschiedenis

Bronnenboekje

Dynamiek en stagnatie in de Republiek

---

bron 1

Het stadsbestuur van Haarlem schrijft in 1586, negen jaar na het vertrek van de Spanjaarden, aan de Staten van Holland

Het is overbekend bij iedereen hoeveel voordeel en welvaart de stad Haarlem de laatste zeven jaar heeft verkregen, vanwege de uitheemse textielblekers en kooplui die hier zijn gekomen. Van de rijken die uit Brabant, Vlaanderen en andere provincies hier naar Holland zijn gekomen, hebben Holland en vooral Haarlem rijkelijk geprofiteerd. De stad wordt bevolkt door blekers en kooplui, die afgebrande huizen en gebouwen restaureren en omliggende landerijen gebruiken als textielblekerijen; hierdoor zijn ze heel wat in prijs gestegen, terwijl ze vroeger niets waard waren. Hoeveel voordeel daaruit voortvloeit voor het algemeen belang, kan iedereen die een beetje kennis en verstand heeft gemakkelijk aanvoelen. Hiervoor vormen de uitheemse blekers en kooplui de voornaamste oorzaak.

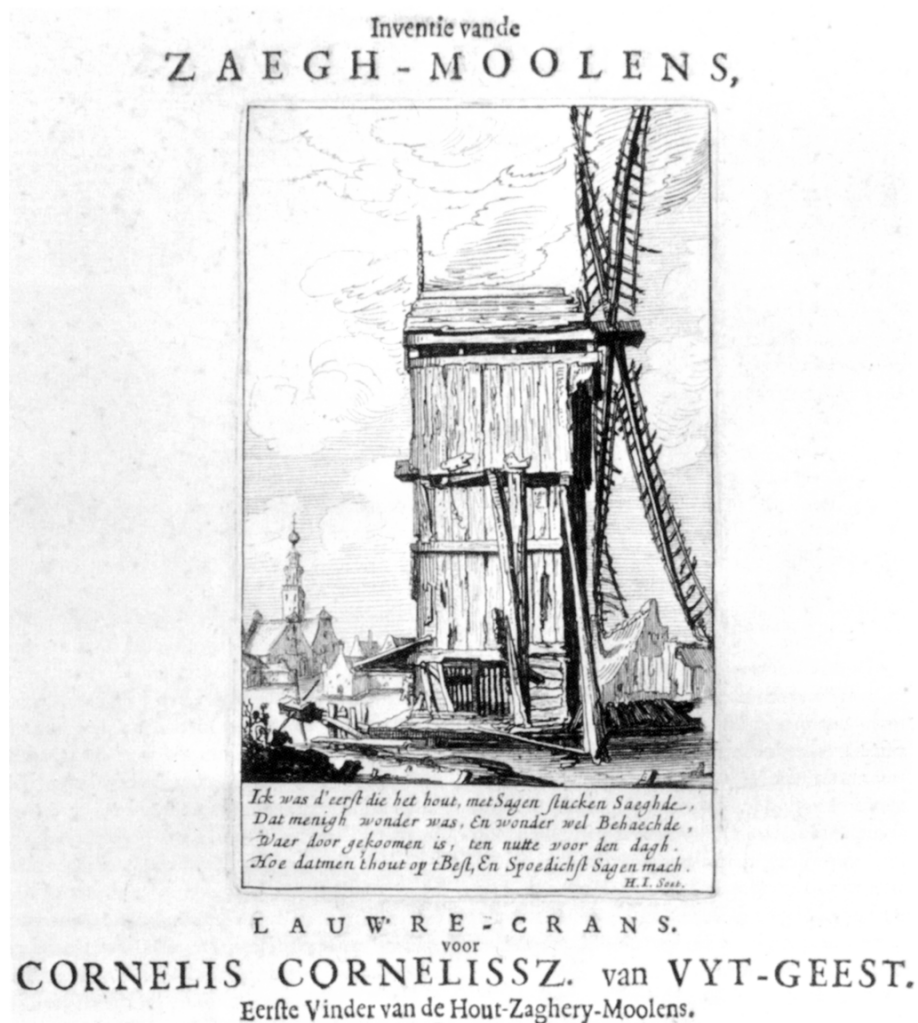
bron 2

De calvinistische predikant Jacobus Trigland (1583-1654) schrijft over Brabanders en Vlamingen die naar Holland zijn verhuisd

Maar het treurigste is nog, dat juist degenen die uit Brabant en Vlaanderen voor de vervolging hierheen gevlucht zijn, om juist hier hun toevlucht te zoeken, dat die de pronkzucht hier hebben binnengebracht. Vaak hoort men de Hollanders zich hierover beklagen; ze zeggen dat de Brabanders hier nieuwe gewoonten hebben binnengebracht. Vroeger bestond hier alleen maar de grootste eenvoud, maar zodra de Brabanders hier kwamen, begon ook die pronkzucht.

bron 3

Prent uit 1592 naar aanleiding van de verlening van een lauwerkrans aan de uitvinder van de zaagmolen, Cornelis Cornelisz. uit Uitgeest

Tekst in de prent:

Vertaling:

Inventie van de zaegh-moolens

Uitvinding van de zaagmolens

Ik was d' eerst' die het hout met
Sagen stucken Saeghde,
Dat menigh wonder was. En
wonder wel behaechde,
Waer door 't gekomen is, ten nutte
voor den dagh,
Hoe datmen 't hout op 't Best, en
Spoedichst Sagen magh!

Ik was de eerste die het hout met
zagen stuk zaagde,
Wat voor veel mensen een wonder
was. En hen bijzonder aansprak,
Waardoor het gekomen is, tot nut
voor de dag,
Hoe dat men het hout op zijn best
en snelst zagen kan!

Lauwre-crans voor Cornelis
Cornelisz. van Vyt-geest,
Eerste Vinder van de Hout-
Zaghery-Moolens

Lauwerkrans voor Cornelis
Cornelisz. van Uitgeest, uitvinder
van de houtzaagmolens

bron 4

Een fragment uit een rapport over de handel in Indonesië, geschreven kort na 1609 door de vertegenwoordiger van de VOC in Bantam

De schepen komen aan in Bantam (op Java), waar men als eerste de gelegenheid en de stand van geheel ons Indië hoort, doordat daar alle adviezen van andere kantoren en schepen arriveren, zowel van degene die naar het vaderland gaan als die daar vandaan komen.

Vanuit Bantam worden bijna alle kantoren van proviand voorzien, of van realen (geldstukken) of van textiel, al naar gelang de afzetmogelijkheden van de plaats. De inwoners zijn Javanen, zeer ontrouw en moorddadig, de lucht is zeer ongezond. Hier komt peper vandaan, jaarlijks wordt meer dan 1000 last¹⁾ verscheept, zowel door de Chinezen als door ons daar vandaan afgevoerd. Het wordt per zak gekocht en het levert in het algemeen 2¼ à 2½ realen op. (...) De tol die men in Bantam betaalt, bedraagt 8 procent. De peper wordt ook wel verhandeld tegen katoenen kleden, die van de kust van Coromandel (de Oostkust van India) met onze schepen gebracht werden. Andere waren als benjuyn²⁾, zijde, porselein, diamanten, besoarstenen³⁾, rijst, etc. wordt al van buiten binnengebracht, door vreemde volken als Chinezen, Maleisiërs, Guseratten (Fillippijnen), Perzen, Arabieren en Javanen, die met hun jonken alle omliggende landen bevaren en hier aankomen, waardoor daar veel handel gedreven wordt.

noot 1 een last is ongeveer 1250 kilogram

noot 2 benzoëhars, geurstof (basis voor parfums en wierook)

noot 3 ingewandssteen van sommige dieren (wordt als geneesmiddel gebruikt)

bron 5

Een tabel

Schatting van de in- en uitvoer van de Republiek (in miljoenen guldens)

	ca. 1650	ca. 1720	ca. 1770
Uitvoer naar			
Europa	115	83	92
buiten Europa	5	7	8
totaal	120	90	100
Invoer uit			
Europa	125	84	105
buiten Europa	15	24	38
totaal	140	108	143
Handelsbalans	-20	-18	-43

bron 6

Een prent uit de "Nauwkeurige Hollandsche Almanach" van 1775, waarop een grootvader en een grootmoeder (zittend) en hun kleinzoon (staand)

Onderschrift

Een ambacht dat was goed voor overgrootvaders kind,
Wie is in deze tijd, tot werken gezind?

Dekolonisatie en Koude Oorlog in Vietnam

bron 7

De Vietnamese politieke leider Bao Dai wordt in 1949 door Frankrijk naar voren geschoven als president van Vietnam. De West-Duitse tekenaar Ernst Maria Lang maakt in februari 1950 een tekening met als titel: "Ondertussen ergens ver in Achter-Achter-Indië" (Achter-Indië is een oude term voor Indochina)

Het onderschrift luidt

Bao Dai: "Die durven toch niet, want ik draag het kostbaar Frans diplomatenbadpak."

De afkorting 'RF' op het badpak staat voor Frankrijk (République Française), links onder de krokodil staat geschreven Ho Chi Minh, rechts onder de tijger staat Rood China.

bron 8

In 1956 verklaart de Democratische senator John F. Kennedy

Vietnam is de hoeksteen van de Vrije Wereld in Zuidoost-Azië. Het is de sluitsteen van de boog, de vinger in de dijk. Birma, Thailand, India, Japan en de Filippijnen, maar natuurlijk eerder nog Laos en Cambodja zijn de landen die bedreigd worden als de rode golf van het communisme over Vietnam heen zou spelen.

bron 9

Hieronder staan vijf fragmenten uit toespraken die Ho Chi Minh heeft gehouden in de jaren 1939-1969

A "Wij, de Voorlopige Regering van Vietnam, vertegenwoordiger van heel het Vietnamese volk, verklaren hierbij dat we elke koloniale relatie met Frankrijk verbreken."

B "De Amerikaanse imperialisten en de pro-Amerikaanse regering in Zuid-Vietnam hebben verhinderd dat er vrije, algemene verkiezingen worden gehouden."

C "Nixon is bezig met het ont-amerikaniseren van de oorlog. Hij laat marionetten-troepen vechten tegen het Zuid-Vietnamese volk."

D "Op dit moment moeten wij geen al te hoge eisen stellen zoals nationale onafhankelijkheid. Wij zouden daarmee de Japanse fascistten in de kaart spelen."

E "De Franse kolonisten hebben toegegeven dat zij uitgeput zijn en dat ze deze oorlog niet kunnen winnen zonder hulp van de Verenigde Staten."

bron 10

Een Amerikaanse soldaat is in 1967 gelegerd in de Zuid-Vietnamese plaats Hoi An. In een interview in 1983 beschrijft hij een ervaring uit zijn tijd in Vietnam

In Hoi An vroeg ik aan een groep jonge mannen: "Waarom vechten jullie niet allemaal voor de vrijheid van jullie land? Zijn jullie wel goed bij je hoofd?" Ze reden alleen maar wat rond op hun Suzuki's en Honda's...

Ze zeiden me dat het geen verschil maakt wie er wint als je toch helemaal niets hebt dan je leven en je rijst. Of je nu je rijst koopt van de regering of van de Vietcong, het maakt helemaal geen verschil. Het land verandert niet, wie er ook wint. Je moet toch voor je rijst betalen. Dus wat je moet doen is de Vietcong tegen de regering laten vechten.

Ze zeiden: "We wachten rustig af wie er wint. Degene die wint is degene waar we achteraan zullen lopen. De Amerikanen zijn degenen die niet goed bij hun hoofd zijn, omdat ze er niks mee winnen. Ze verliezen hier alleen hun leven en hun geld."

Zo dachten die mensen erover.

bron 11

In 1971 wordt in Hanoi een foto gemaakt van een aantal studenten, op het moment dat zij horen dat zij zijn toegelaten tot het Noord-Vietnamese leger

bron 12

In 1965 schrijft een medewerker van het Witte Huis een memo aan president Johnson over Peter Arnett, een bekende Amerikaanse oorlogsverslaggever

Wellicht is het zinvol om het probleem Peter Arnett ter sprake te brengen, die de Verenigde Staten meer schade heeft berokkend dan een heel bataljon van de Vietcong. U herinnert zich uiteraard zijn verhalen over defecte uitrustingen, verouderde vliegtuigen en het gebruik van gifgas.

bron 13

Een Amerikaanse soldaat, die van juli 1969 tot juli 1970 in Vietnam gevochten heeft, vertelt later over zijn thuiskomst in de Verenigde Staten

Maar ik deed ook iets heel vreemds. Ik had een kleine .22 (= een pistool). Iets dwong me ertoe om die op het politiebureau in te leveren. Dat was maar goed ook. Omdat ik op een dag echt woedend werd op mijn vrouw. Ik trok mijn gevechtskleding aan en hing een ijshouweel aan mijn zij.

Toen ik haar niet kon vinden, vernielde ik het hele huis. Een paar mensen hebben de politie gebeld, maar die kon mij niet vinden. Ik was heel soepel het huis uitgeglipt en ik ben de straat overgestoken, naar een stel hoge struiken. Het was donker en slecht weer en ik sloop verder op de manier die ik in Vietnam had geleerd. Ik had een gevoel alsof ik altijd maar door kon blijven vluchten. Maar na een halfuur koelde ik wat af. Ik kwam de struiken uit en ging terug naar huis. De burens zeiden dat ze niet snaptten wat er met me aan de hand was. De politie bracht me niet naar de gevangenis, maar naar het ziekenhuis, waar ze me vier dagen in de psychiatrische afdeling hebben gehouden. De psychiater zei me dat ik te veel van mijn vrouw hield. Hij zei niets over Vietnam.